

УДК 378

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ І ФУНКЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Слюсар Тетяна Антонівна

м.Черкаси

Статтю присвячено опису сутності, змісту і функцій педагогічної діагностики професійної компетентності майбутніх учителів. Розкрито сутність поняття педагогічна діагностика, виділено основні види діагностування. Окреслено порядок дій при діагностуванні. Чітко виокремлено основні об'єкти та функції педагогічної діагностики. Описані найуживаніші методи контролю.

Ключові слова: педагогічна діагностика, контроль, вчитель, діагностування, знання, уміння.

У сучасних умовах велика увага в процесі професійної підготовки вчителя надається проблемі педагогічної діагностики. Основним завданням педагогічної діагностики є

виявлення оптимальних сукупностей фіксованих показників стану педагогічних явищ і процесів, де кожний окремо взятий показник тільки з певною мірою ймовірності свідчить про цей стан [1, с.11].

Історичний аспект розвитку педагогічної діагностики відображено у працях таких вітчизняних науковців як П.Блонський, О.Залужний, Г.Костюк, Я.Чепіга, К.Ушинський. П.Підласий розкрив сутність основних функцій педагогічної діагностики, комплексного підходу до діагностування початкових досягнень, вихованості, розвитку пізнавальних здібностей особистості

Педагогічна діагностика – це система методів і засобів вивчення професійного рівня вчителя, що сприяє визначен-

ню як реальних досягнень вчителя, так і факторів, що гальмують його розвиток у професії. До основних завдань педагогічної діагностики відносяться: виявлення позитивних і негативних якостей вчителя; розробка критеріїв ефективності його роботи; фіксація професійно-необхідного рівня знань і умінь [2].

Педагогічна діагностика тісно переплітається з психодіагностикою, яка визначає індивідуальні якості і перспективи розвитку особистості. Особистісно-зорієнтована психодіагностика є формою актуалізації професійно-психологічного потенціалу особистості, стимулювання професійного зростання, коригування деструктивних тенденцій розвитку [7, с.75].

З позиції визначення шляхів проектування розвитку особистості вчителя визначають наступні види діагностики: первісна, попередня, періодична, повторна, підсумкова [2].

У поняття «діагностування» вкладається ширший і глибший зміст, ніж у поняття «перевірка знань, умінь і навичок» учнів. Останнє тільки констатує результати, не пояснюючи їх походження. У той час як діагностування включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, розглядає результати з урахуванням способів їх досягнення, виявляє тенденції та динаміку дидактичного процесу.

Порядок дій при діагностуванні передбачає:

- визначення об'єкта та формулювання цілей;
- визначення критеріїв і показників;
- відбір і застосування методів контролю;
- перевірку та оцінювання;
- аналіз результатів, прогнозування, інтерпретація та врахування результатів діагностування при організації процесу навчання;
- доведення результатів діагностування до відома учнів [5].

Можливість підтримання безпосереднього дистанційного контакту з вчителем протягом досить тривалого часу створює всі умови для впровадження у практику різних видів діагностики. Організація діагностування ґрунтується на таких принципах: цілеспрямованість, адресність, обов'язковий облік результатів у подальшій роботі з вчителем, вивчення конкретного вчителя у взаємозв'язку з педагогічним колективом, відповідність діагностичних процедур сучасним досягненням педагогічної науки і практики, системність і неперервність вивчення особистості і діяльності вчителя [2].

Первісна діагностика проводиться на початку професійної діяльності молодого вчителя і виявляє початковий рівень його професійної компетентності.

Попередня діагностика забезпечує отримання інформації про рівень розвитку професійно важливих якостей вчителя та результати його педагогічної діяльності.

Періодична діагностика проводиться через певний проміжок часу і створює умови для відслідкування динаміки професійного зростання вчителя. Пролонговане діагностування дає можливість стежити за процесом професійно-особистісного розвитку вчителя, оперативно отримувати нову інформацію про стадії розвитку і особистісних змін.

Підсумкова діагностика забезпечує порівняння реального стану розвитку вчителя з прогнозованим, визначає стратегію та шляхи реалізації програми подальшого розвитку. Можливість підтримання безпосереднього дистанційного контакту з вчителем протягом досить тривалого часу створює всі умови для впровадження у практику післядипломної освіти різних [2].

Сутність педагогічної діагностики – вивчення результа-

тивності навчально-виховного процесу у школі з урахуванням змін – у рівні вихованості учнів і зростання педагогічної майстерності вчителів.

Педагогічна діагностика покликана вирішити такі питання: як і навіщо вивчати в світі вихователів і вихованців, за якими показниками це робити, якими методами користуватися, де і скористатися результатами інформації якості школи. При яких умовах діагностика органічно входить у цілісний навчально-виховний процес, як навчити вчителів самоконтролю, а учнів – самопізнання [8, с.96].

Сутність педагогічної діагностики визначає її предмет: кого виховувати відповідно до поставленими цілями і завданнями виховання (об'єкт виховання, критерії вихованості), за яких умов (виховна ситуація), хто й що заодно повинен зробити (визначення функцій суспільства, сім'ї, школи, класного колективу, самої дитини), якими засобами, шляхами, методами впливати на вихователів і вихованців (діяльність суб'єктів виховання) [8, с.96].

Згідно з думкою вченого О.І.Кочетова [3], сутність педагогічної діагностики полягає у вивченні результативності навчально-виховного процесу в школі на основі змін у рівні вихованості та освіченості учнів, а також зростанні педагогічної майстерності вчителів.

Основні об'єкти педагогічної діагностики:

- вихованість і освіченість особистості, сформованість інтегрованих якостей;
- поведінка і діяльність вихованців;
- різноманітність впливу зовнішнього середовища;
- можливості і особливості сімейного, загальношкільного і класного колективів, їх педагогічна характеристика;
- зміст і ефективність педагогічної діяльності [4].

Зміст педагогічної діагностики полягає у спостережувані якісних змін, які відбуваються в суб'єкті діагностики, крім того важливий аналіз зібраної інформації з метою визначення успіху і неуспіху в розвитку, становленні професійної позиції вчителя, в розкритті якості змін, які спостерігаються в його діяльності, в розвитку школярів [6].

Педагогічне діагностування важливе тим, що забезпечує зворотний зв'язок у педагогічній системі. Слід виділити наступні його функції:

1. Контрольно-коректувальну, котра:

- постачає достовірну інформацію вчителю (викладачу) для прийняття обґрунтованих педагогічних рішень і впливів на об'єкт навчання;

- виконує роль каналу зворотного зв'язку для отримання повідомлення про результати цих впливів, а в разі необхідності – підказує шляхи їх корекції.

2. Прогностичну, що означає передбачення, прогнозування змін у розвитку учнів у майбутньому;

3. Виховну, яка полягає в тому, що в процесі діагностування і у зв'язку з ним педагог має можливість здійснювати виховні впливи на учнів [5].

Останнім часом поле діяльності педагогічної діагностики суттєво розширюється, вона стає все більш поліфункціональною, включає в себе такі функції як аналітична, оцінювальна, функція контролю, корекційна, орієнтаційна, інформаційна, функції мотивації і стимулювання.

Аналітична функція – це психолого-педагогічний аналіз освітнього процесу на всіх рівнях його структурної організації як педагогічної системи. На відміну від контролюючої функції, спрямованої лише на виявлення недоліків, аналітична функція виявляє причинно-наслідкові зв'язки в навчально-виховному процесі, між умовами і результатами навчання.

Власне-діагностична функція – це психолого-педагогіч-

не вивчення засвоєних знань, вихованості і розвитку учня, а також рівня професійної компетентності вчителя.

Функція контролю – педагогічна діагностика дозволяє проводити оперативний контроль за процесом навчання та виховання учнів, оскільки містить інформацію про його стан.

Оцінювальна функція – це якісна і кількісна оцінка якості адміністрації школи, кожного вчителя і кожного учня.

Корекційна функція – це дидактична корекція навчально-виховного процесу і психолого-педагогічна корекція власної активності вчителя в сторону саморозвитку, слід пам'ятати і враховувати, що вся система позитивних тенденцій-цінностей – міститься не поза вчителем, а в ньому самому.

Орієнтуюча функція – це орієнтація педагогічного колективу на вирішення цілей і задач школи і на усунення недоліків, які мають місце в житті педагогічного колективу та окремих вчителів.

Інформаційна функція – це постійне інформування всіх учасників педагогічного процесу про результати педагогічної діагностики.

Функція мотивації і стимулювання – педагогічна діагностика дозволяє проводити диференційовану оплату праці, більш адекватно використовувати зовнішні стимули, підвищує рівень особистої мотивації [2].

Використовується великий арсенал методів отримання інформації для діагностування, які, зазвичай включають контроль та оцінювання.

Методи контролю (самоконтролю) у навчанні – це способи виявлення результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів і викладання. Найпоширенішими у педагогічній практиці є наступні реалізації контролю:

- спостереження, котре дозволяє встановити ставлення учня до тих чи інших об'єктів дійсності, до своїх обов'язків, праці, виявити його інтереси і здібності;
- усний контроль: співбесіда, розповідь, контрольне читання тексту, індивідуальне чи фронтальне опитування;
- письмовий контроль: написання диктантів, творів, перекладів, підготовка рефератів, доповідей;
- графічний контроль: побудова (виконання) графіків, схем, креслень, ескізів, завдань на контурних картах;
- практичний контроль: виконання контрольних лабораторних робіт, дослідів, перевірка практичних умінь та навичок тощо.

До організаційних (загальних) форм контролю належать: індивідуальна, групова, фронтальна і комбінована (уцільнена) форми, а також взаємоконтроль та самоконтроль [5].

Отже, педагогічна діагностика як система методів і засобів вивчення професійного рівня вчителя передбачає визначенню реальних досягнень вчителя, та факторів, що гальмують його розвиток у професії. Для педагогічної діагностики професійної компетентності характерна єдність сутності, змісту та функцій, що створюють підґрунтя для повноцінного розвитку особистості педагога.

Література та джерела

1. Битинас Б.П. Педагогічна діагностика: сутність, функції, перспективи / Б.П.Битинас, Л.И.Катаева // Педагогіка. – 1993.– № 2. – С.5-14
2. Експериментальна модель процесу формування організаційної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_20/?print>. – Загол. з екрану. – Мова укр..
3. Кочетов А.І. Педагогічні основи самовиховання / А.І.Кочетов. – М., 1974. – 276 с.
4. Педагогічна діагностика. Методичні рекомендації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <ua.convdocs.org/docs/index-152936.html>. – Загол. з екрану. – Мова укр..
5. Педагогічне діагностування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://uk.wikipedia.org/wiki/Педагогічне_діагностування>. – Загол. з екрану. – Мова укр..
6. Педагогічна діагностика як один із найважливіших етапів виховних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ua.textreferat.com/referat-13485.html>>. – Загол. з екрану. – Мова укр..
7. Шахматова О.Н. Личностно ориентированные технологии профессионального развития педагогов профессиональной школы: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «общая педагогика» / Ольга Николаевна. Шахматова. – Екатеринбург, 2000. – 187 с.
8. Щукіна Г.І. Педагогічні проблеми формування пізнавальних інтересів учнів / Г.І.Щукіна. – М., Педагогіка, 1988. – 208 с.

Стаття посвячена описанию сущности, содержания и функций педагогической диагностики профессиональной компетентности будущих учителей. Раскрыта сущность понятия педагогическая диагностика, выделены основные виды диагностики. Установлен порядок действий при диагностировании. Четко выделены основные объекты и функции педагогической диагностики. Описаны наиболее часто используемые методы контроля.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, контроль, учитель, диагностирование, знания, умения.

The author of the article has considered the nature, content and features of educational assessment of professional competence of future teachers. The essence of the concept of pedagogical diagnostics has been disclosed, the main types of diagnosis have been defined. The procedure order in diagnosing has been outlined. The basic objects and functions of educational assessment have been singled out. The most common methods of control have been named.

Key words: pedagogical diagnostics, monitoring, teacher, diagnosis, knowledge, skills.